

I. Ψημμένος/Χ. Σκαμνάκης, *Οικιακή εργασία των μεταναστριών και κοινωνική προστασία. Η περίπτωση των γυναικών από την Αλβανία και την Ουκρανία*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2008, σελ. 447

Σε μια περίοδο κατά την οποία το κράτος πρόνοιας υποχωρεί και απορρυθμίζεται, όπου η έννοια της εργασίας αλλάζει περιεχόμενο και ελαστικοποιείται, όπου στο πλαίσιο μιας γενικευμένης πρακτικής αναζήτησης αποδιοπομπαίων τράγων το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό στιγματίζεται πρώτο για τα κακώς κείμενα, η μελέτη των Ψημμένου/Σκαμνάκη, αναφερόμενη στην προνοιακή περιθωριοποίηση των μεταναστών που απασχολούνται σε χαμηλού κύρους εργασίες, επιχειρεί να προσδιορίσει τη θέση αυτού του δυναμικού κατά την πρόσβασή του στο ελληνικό σύστημα κοινωνικής προστασίας και να διερευνήσει κατεστημένες απόψεις και αναπαράστάσεις σε σχέση με την πρόσβαση αυτή μέσα από μια μαρξιστική-βεμπεριανή προσέγγιση.

Η κοινωνιολογική αυτή μελέτη αρθρώνεται γύρω από τρία βασικά ζητήματα τα οποία διερευνώνται μέσα από το παρατιθέμενο ποιοτικό εμπειρικό υλικό. Αυτά είναι η αλλαγή στην κατεύθυνση της μεταναστευτικής πολιτικής, η απορρύθμιση της κοινωνικής προστασίας με την ταυτόχρονη επέκταση της ιδεολογίας της αγοράς στα πεδία της φροντίδας, της ασφάλισης και της υγείας και η ανάπτυξη έμφυλων διαχωρισμών στην αγορά εργασίας και αβέβαιων μορφών απασχόλησης του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού. Καθώς η εργασία στη ζωή και την ασφάλεια των μεταναστών αποτελούν έναν από του σημαντικότερους όρους των προσωπικών τροχιών της ζωής τους ο κεντρικός άξονας της μελέτης που διατρέχει

τα ως άνω ζητήματα είναι ότι ακριβώς η ανάλυση του τρόπου εργασιακής ένταξης των μεταναστών, με εστιασμένο πεδίο διερεύνησης τις οικιακές εργάτριες, έχει να μας πει πολλά πράγματα σε σχέση με την κατανόηση των αντικειμενικών και υποκειμενικών συνθηκών και αντιλήψεων κατά την πρόσβαση αυτής της ομάδας γυναικών στην κοινωνική προστασία.

Στο πλαίσιο αυτό οι συγγραφείς εξετάζουν τι σημαίνει για τις γυναίκες αυτές, οι οποίες τα τελευταία χρόνια φαίνεται ότι κατέχουν έναν αυταπόδεικτο και δεδομένο ρόλο στην ελληνική κοινωνία, η κρατική κοινωνική προστασία αναφορικά με την υγεία, την εκπαίδευση, την κοινωνική φροντίδα, την ασφάλιση, πώς την αντιμετωπίζουν, πώς αντιμετωπίζονται από τους υπαλλήλους της κοινωνικής προστασίας, ποιες είναι οι συνιστώσες που προσδιορίζουν τη σχέση τους με αυτή καθώς και ποιοι είναι τελικά οι λόγοι για τους οποίους η ευάλωτη αυτή κοινωνική κατηγορία περιθωριοποιείται προνοιακά.

Σύμφωνα με τους μελετητές, οι μετανάστριες οικιακές εργάτριες από την Αλβανία και την Ουκρανία βιώνουν συνθήκες έντονης ανισότητας και ασυμμετρίας αλλά και διακρίσεων στη βάση του εργασιακού status, της εθνοτικής τους καταγωγής αλλά και της έμφυλης ιδιότητάς τους. Η κατάσταση αυτή διευκολύνεται από μια σειρά από παράγοντες οι οποίοι καταρχάς αφορούν τις μεταρρυθμίσεις στη μεταναστευτική πολιτική η οποία λειτουργεί ως στρόφιγγα ελέγχου

των μεταναστών στη βάση της λογικής της εκπλήρωσης των εργασιακών αναγκών κάθε τόπου και περιφέρειας. Έτσι οι μετανάστες αντιμετωπίζονται από την προνοιακή προστασία ως συντελεστές της παραγωγής και μόνο και όχι ως ανθρώπινα όντα με δικαιώματα. Από την άλλη, ο εσωτερικός μεταναστευτικός έλεγχος εγκλωβίζει τις γυναίκες αυτές σε χαμηλού κύρους επαγγέλματα τα οποία στην πορεία «βολεύουν» και τις ίδιες, ως αποτέλεσμα των συνθηκών όπου εντάσσονται εφόσον δεν μπορούν και να πράξουν διαφορετικά. Σε αυτή τη συνάφεια, ο έμφυλος διαχωρισμός της εργασίας οδηγεί τις γυναίκες αυτές στην άμεση εξάρτησή τους από τους εργοδότες αποκόπτοντάς τες από άλλες διαδικασίες εκκοινωνισμού αλλά και πρόσβασης στις υπηρεσίες και τους φορείς της κοινωνικής προστασίας στο μέτρο που προστάτης γίνεται τελικά ο ίδιος ο εργοδότης ελλείψει της κρατικής κοινωνικής πρόνοιας γι' αυτές.

Η σαφής και ξεκάθαρη εντοπισμένη ανισότητα γι' αυτή την «επαγγελματική» ομάδα γυναικών εντάσσεται σε ένα συνολικότερο πλαίσιο πολιτικής ερμηνείας των ανισοτήτων το οποίο, σύμφωνα με τους μελετητές, παρουσιάζει μια ενδιαφέρουσα αλλαγή σε σχέση με τα ζητήματα της κοινωνικής προστασίας. Για τους νεοφιλελεύθερους, τα προβλήματα πρόσβασης στην κοινωνική προστασία ερμηνεύονται ως ατομική αδυναμία. Για τους δε οπαδούς της σοσιαλδημοκρατίας, ως αδυναμίες της λειτουργίας των φορέων της. Έτσι, στο μέτρο που η πρόσβαση σε αυτή καθίσταται προβληματική, υπό τις παρούσες συνθήκες, οι μετανάστριες διαπραγματεύονται την ευρύτερη ένταξή τους στην κοινωνία υποδοχής μέσω της απασχόλησης σε χαμηλού κύρους εργασίες οι οποίες ωστόσο, άτυπες καθώς είναι, επιτείνουν τις ήδη υφιστάμενες ανισότητες που

βιώνουν. Από την άποψη αυτή η κοινωνία υποδοχής μετατρέπεται σε κοινωνία μη αποδοχής εφόσον η απασχόληση των μεταναστών οικιακών εργατριών δεν καταγράφεται, δεν μπορεί να αποτελέσει στοιχείο πρόσβασης στους φορείς κοινωνικής προστασίας και ρυθμίζεται από το μικροεπίπεδο της καθημερινότητας των αναγκών των εργοδοτών τους και μόνο.

Σε αυτά τα συμφραζόμενα η γυναίκα οικιακή εργάτρια αντιμετωπίζει δυσκολίες με την ασφάλιση της εργασίας, αναγκάζεται να συνδέσει τη ζωή της με τη ζωή του αφεντικού της, εξωθείται να εξαρτάται από γραφεία διακίνησης παράνομου εργατικού δυναμικού, αντιμετωπίζει προβλήματα στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και τον έλεγχο της υγείας της γενικότερα καθώς και στη βάση πολιτισμικών προκαταλήψεων έχει πολλά προβλήματα εγγραφής των παιδιών της σε βρεφονηπιακούς σταθμούς.

Από την άλλη, οι εργαζόμενοι στους φορείς κοινωνικής προστασίας φαίνεται ότι υπερασπίζονται αμυντικά το ρόλο και τη λειτουργία τους, στοιχεία τα οποία ελλειμματικά καθώς είναι αναπαράγουν τις υφιστάμενες κοινωνικές ανισότητες και διακρίσεις. Οι αντιλήψεις των εργαζομένων σε αυτούς επιβεβαιώνει αφενός την αδυναμία των φορέων για την εξάλειψη των ανισοτήτων αλλά και την αντίστοιχη της προσαρμογής τους στα νέα δεδομένα και τις ανάγκες προστασίας ενός σημαντικού παραγωγικού εργατικού δυναμικού. Συνολικότερα, το σύστημα κοινωνικής προστασίας ως προς τις μετανάστριες εργάτριες αποδεικνύεται ανήμπορο να δημιουργήσει μια εικόνα σταθερότητας σε σχέση με τις υπηρεσίες του και να κατοχυρωθεί ως μοχλός κοινωνικής ένταξής τους.

Η μελέτη των Ψημμένου/Σκαμνάκη αποτελεί σημαντική συμβολή στη γνώση μας για

όσους ζουν μέσα σε μια κοινωνία η οποία μοιάζει να επιδιώκει τη δημιουργία μιας ακόμα μεγαλύτερης απόστασης από αυτούς. Όσο αυτή η απόσταση μεγαλώνει τόσο αυξάνεται και η ανισότητα η οποία διαμεσολαβείται από πολιτισμικούς παράγοντες κοινωνικού φύλου, καταγωγής και προέλευσης καθιστώντας τον «άλλο» περισσότερο ως τέτοιο. Από την άλλη, η μελέτη αναδεικνύει ότι η άσκηση κοινωνικής πολιτικής δεν είναι μια ουδέτερη πολιτικά διαδικασία αλλά εξόχως φορτισμένη με πολιτισμική σημασιότητα και συγκεκριμένη ιδεολογική τοποθέτηση οι επενέργειες της οποίας στην καθημερινή ζωή προκαλούν διακρίσεις και διαχωρισμούς.

Επιπλέον, μέσα από την εξαιρετικά τεκμηριωμένη εμπειρική έρευνα φανερώνεται περισσότερο από ποτέ η ανάγκη για τη διενέργεια και άλλων παρόμοιων μελετών, ώστε η εφαρμογή πολιτικής να έπεται της γνώσης για το πεδίο παρέμβασής της. Διαφορετικά, η απλή εφαρμογή, όπως η μελέτη αναδεικνύει, αναπαράγει το ήδη υπάρχον, το ήδη δεδομένο. Η παραδειγματική διενέργεια της έρευνας καλεί την πραγματοποίηση παρόμοιων εγχειρημάτων στον ελληνικό χώρο φέροντας στο φως τη φωνή εκείνων που δεν μπορούν να ακουστούν.

Μάνος Σπυριδάκης

